

GERD WOLL: EDVARD MUNCH. SAMLEDE MALERIER

Det ligger uendelig mange årsverk bak katalogen over Edvard Munchs malerier som utgis av forlaget Cappelen Damm (engelsk utgave av Thames & Hudson), og mange har vært involvert i dette arbeidet. Så snart 2. verdenskrig var over startet katalogiseringen av den enorme samlingen som Munch hadde testamentert til Oslo kommune, et arbeid som ble styrket da samlingen fikk sitt eget museum i 1963 og flere fagfolk etter hvert ble ansatt. For Munch-museet ble det viktig å etablere en oversikt over hele Munchs verk, og derfor ble det fra første stund også samlet inn fotografier og opplysninger om kunstverk av Munch i andre samlinger. En katalog over alle Munchs malerier var målet, og flere av museets store temautstillinger inngikk som viktige forarbeider i en slik sammenheng. Munch-museets tidligere leder, førstekonservator Arne Eggum, var sentral i dette arbeidet. Det viste seg imidlertid vanskelig å få fortgang i arbeidet så lenge det måtte utføres som del av det ordinære museumsarbeidet, og søknad om støtte fra Forskningsrådet førte ikke fram.

Ekstern finansiering fra Kaare Berntsen AS og Galleri Faurschou gjorde det mulig å nedsette en egen prosjektgruppe, som i 2004-2007 utelukkende arbeidet med innhenting og bearbeiding av opplysninger om Munchs malerier. Prosjektet ble ledet av førstekonservator Gerd Woll, godt assistert av konservator Petra Pettersen og prosjektassistent Ane Forsmo, som ble etterfulgt av Anne-Birte Rasmussen. I tillegg var malerikonservator Biljana Topalova-Casadiago tilknyttet prosjektet i ett år, og Oda Wildhagen Gjessing var en periode engasjert på timebasis.

Publikasjonen har fått vesentlig støtte fra Sparebankstiftelsen DnB NOR.

Munch-museets katalogisering av egen samling og tidligere undersøkte malerier i privat eie utgjorde det viktigste grunnlagsmaterialet. I tillegg har museumskolleger, samlere og kunsthandlere i og utenfor Norge støttet varmt opp om prosjektet, og bidratt med viktige opplysninger om maleriers lokalisering og proveniens. Folk med spesialkompetanse innen mange felt har dessuten vært rådspurt i forbindelse med tidfesting av maleriene. Katalogens opplysninger støtter seg også på mange tidligere publikasjoner og på det rikholdige dokumentasjonsmaterialet i Munch-museet. Men dette materialet var ikke tilstrekkelig bearbeidet og systematisert, og måtte gjennomgå på ny med sikte på å trekke ut den informasjon som var relevant for maleriene. Under forberedelsene til katalogen arbeidet Petra Pettersen spesielt med de mange utkastene til *Aula-maleriene* og *Menneskeberget*, og kronologi og dateringer av dette materialet er først og fremst hennes fortjeneste. Men den endelige redigering, utvalg og tidfesting av kunstverkene i katalogen står Gerd Woll som prosjektleder og forfatter ansvarlig for.

Utvalget

Katalogen omfatter i alt 1789 nummer, fordelt på fire bind. Som supplement er det videre tatt med 80 arbeider som bare er opptegninger på lerret eller så vidt påbegynte malerier.

Når det gjelder Munch-museets malerier utgjør ikke autentisiteten noe problem – ettersom de med få unntak kom fra Edvard Munchs bo. Av de øvrige maleriene kan også de fleste i offentlig eie uten problemer tilbakeføres til Munch, men noe verre er det med en del privateide malerier der proveniensens er uklar og det heller ikke fins annen sikker dokumentasjon på opprinnelsen. Også disse var med få unntak kjent av Munch-museet, og var registrert med fotografi og en del opplysninger i museets arkiv. Mange hadde også blitt erklært som autentiske arbeider av museets konservatorer.

Et annet problem henger sammen med hvordan man definerer ”maleri”. En streng avgrensning til ”olje på lerret” ville i Munchs tilfelle f.eks. utelukke hans aller mest kjente bilde, *Skrik*, ettersom både Nasjonalmuseets og Munch-museets utgaver av dette motivet er utført i blandingsteknikk, hovedsakelig tempera, på papp. Pasteller er dels utført på lerret, dels på papir, og mange av Munchs tidligste bilder er malt med olje på papir, noe han også benyttet i en del utkast på sine eldre dager. Grenseoppgangen mot hva som kan kalles *tegning* er i mange tilfeller svært vanskelig, og det kan synes som et paradoks at arbeider som er tegnet med pastellkritt og fargestift er tatt med, mens

akvareller ikke er det. Her er det fulgt visse innarbeidede konvensjoner, og forhåpentlig vil også Munchs tegninger få sin katalog om ikke altfor mange år.

Betegnelser som utkast, skisser, studier er nesten meningsløse i Munchs tilfelle, og det er umulig å legge slike kriterier til grunn for utvelgelse til en malerikatalog. I sammenheng med de ferdige arbeidene utgjør dessuten selv fragmenter og uferdige utkast et unikt materiale som er lite kjent, og det var derfor naturlig å ta dem med i katalogen, enten i hoveddelen eller i et eget vedlegg. Malerier som er gått tapt, men som kjennes gjennom fotografier eller korrespondanse, er tatt med under det årstall de antas å ha blitt malt.

Kvalitetskriterier er ikke lagt til grunn for utvalget, som har tatt sikte på å være så fullstendig som mulig. Men katalogen omfatter bare malerier som forfatteren er overbevist om at er utført av Edvard Munch, etter vurdering av alle foreliggende opplysninger. Munch-museet har gjennom tidene undersøkt mange malerier der det ikke har vært mulig å fastslå med sikkerhet om det er malt av Munch eller ikke. Videre forskning kan derfor godt komme til at flere malerier burde vært innlemmet i katalogen – og at andre kanskje ikke burde vært det. Autentiske arbeider som faller i grenseland mellom maleri og tegning kan også ha falt ut. Det kan heller ikke utelukkes at det fortsatt fins autentiske malerier av Munch som ikke har blitt registrert verken av Munch-museet eller av katalogprosjektet.

Titler

Munch brukte selv varierende titler på sine kunstverk i utstillingskataloger og andre steder der de omtales. Det er usikkert om det er han selv som har satt titler i alle disse katalogene, men i det store og hele må han i alle fall ha godtatt dem. Så langt det er mulig er derfor de titler som framkommer i utstillingskataloger fra Munchs levetid benyttet, eventuelt justert til en noe mer moderne språkform. Der det ikke fins referanser til en tittel som kan tilbakeføres til Munch, er en eventuelt seinere innarbeidet tittel normalt beholdt. Ellers er det valgt mest mulig nøytrale og beskrivende titler.

Dateringer

Katalogen er ordnet kronologisk og årstall er angitt for alle malerier, selv om mange tidfestinger er svært usikre. Noen kronologi innenfor de enkelte år har det ikke vært mulig å etablere, men i noen grad er det tatt hensyn til årstider og faktisk informasjon om når maleriet ble utført. Enkelte malerier har årstall påskrevet i tilknytning til signaturen, og dette er selvsagt tillagt stor vekt. Men i flere tilfeller er årstallet åpenbart påført i ettertid og stemmer ikke med andre opplysninger. I andre tilfeller er tallene utydelige, slik at det ikke er mulig å lese dem med noen grad av sikkerhet.

Begrunnelse for tidfestingen er gitt i katalogteksten. Usikre årstall er ikke konsekvent avmerket på noen spesiell måte, ettersom det dreier seg om en så stor del av maleriene. Lesere advares uansett mot ukritisk bruk av de foreslåtte tidfestinger der det ikke foreligger overbevisende dokumentasjon.

Lokaliseringer

De fleste private eiere ønsker å være anonyme, og dette er selvsagt respektert. Men å finne fram til privateide malerier for å få oppdatert informasjon og eventuelt nye digitale fargefotografier, var en til dels meget tidkrevende prosess. Mange malerier hadde skiftet eier siden de opprinnelig ble registrert av Munch-museet, og mange eiere ønsket minst mulig oppmerksomhet omkring eierskapet. Fullstendig liste over museer og offentlige samlinger som har malerier av Munch er imidlertid ført opp i eget vedlegg.

Beskrivende tekster

Ettersom alle maleriene er avbildet, så godt som alle i farger, er det ingen bildebeskrivelse. Det er heller ikke gitt noen tolkning eller dypere omtale av de enkelte motiver – i slike tilfeller henvises det til den generelle Munch-litteraturen. Det er imidlertid tatt med referanser til andre kunstverk av Munch med samme eller tilsvarende motiv.

I forbindelse med at Munch inngikk en avtale med Commetersche Kunsthandlung om utstilling og salg av malerier, ble drøyt 100 av dem i 1906 fotografert og registrert med nummer og tittel. Disse fotografiene med tilhørende lister er gjengitt i eget vedlegg.

For identifiserte personer er det oppgitt navn, kortfattede biografiske opplysninger der slike kunne skaffes, samt en antydning om personens relasjon til Munch.

For hvert maleri er det utarbeidet mest mulig fullstendig historikk over eiere og utstillinger. Alle utstillinger fra Munchs levetid – der maleriet er noenlunde sikkert identifisert – er tatt med, og anvendte titler er oppgitt der slike foreligger. Titler er utelatt fra de oppførte utstillingene etter 1945 ettersom de ikke har spesiell kildeverdi. En liste over alle utstillinger fra 1883 til 2007 der ett eller flere malerier av Munch var med er tatt inn som vedlegg.

Direkte referanser til litteratur er tatt inn i den beskrivende teksten når dette har betydning f.eks. for tidfesting av maleriet. I tillegg er det tatt inn en mer omfattende oversikt over annen litteratur der maleriet er omtalt. Referansene er ikke fullstendige, til det har Munch-litteraturen blitt altfor omfattende, men de kan forhåpentligvis gi et godt utgangspunkt for videre studier. En tilnærmet fullstendig bibliografi er tatt inn som eget vedlegg.

Faglige essays

I tillegg til katalogteksten og diverse vedlegg inneholder hvert bind et faglig essay skrevet henholdsvis av Gerd Woll, Biljana Topalova-Casadiago, Petra Pettersen og Patricia G. Berman.

Delvis omarbeidet utdrag fra Gerd Wolls ”Brukerveiledning til katalogen”